

Sotesta vii5!

1 Mitä asiakas valitsee?

Asiakkaan valinnanvapaus on hyvä periaate, mutta eri asia kuin palveluiden vapaat markkinat. Sosiaalihuollossa valinnanvapaus tarkoittaa sitä, että asiakas pääsee aidosti osallistumaan itseä koskeviin valintoihin. Se on sitä tärkeämpää, mitä suurempi merkitys palvelulla on hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden turvaajana. Tarvitaan huolellista pohdintaa ja linjaukset siitä, mitä palveluita valinnanvapaus koskee ja mitä tietoa valinnan tueksi tarvitaan.

Oikeat palvelut, oikeaan aikaan, oikeasta paikasta

Peruspalvelut läheltä, erityispalvelut keskitetysti on tavoitteena kannatettava. Sote-valmistelussa sosiaalihuollon vaativan erityistason palvelut vaativat oman määrittelynsä ja palveluiden saatavuuden turvaamisen. Terveydenhuollon erityispalvelut on järjestetty keskitetysti. Sen sijaan sosiaalihuollon vaativan tason erityispalvelut ovat hajallaan ja palveluntuottajien kenttä on kirjava. Palveluohjaus on avainasemassa, jos halutaan että palvelut ovat vaikuttavia ja taloudellisia. Palveluohjauksen tavoitteet ja tehtävät pitää rajata. Ohjauksen oikea-aikaisuudesta ja saatavuudesta tulee huolehtia.

3 Kun palvelussa käytetään valtaa

Sosiaalihuollon palveluilla on vahva oikeudellinen perusta, joka suojelee heikossa ja haavoittuvassa asemassa olevien kansalaisten asemaa. Palveluissa on usein kyse merkittävästä julkisen vallan käytöstä, perusoikeuksien turvaamisesta ja itsemääräämisoikeuden suojelusta. Asiakkaalla on oltava jatkossakin oikeus valituskelpoisiin päätöksiin.

Merkittävää julkista valtaa sisältävät tehtävät tulee sijoittaa osaksi maakuntien omaa palvelutuotantoa. Viranhaltijapäätökset ovat osa kokonaisuutta, johon sisältyy arviointia, tavoitteiden asettelua ja psykososiaalista tukea. Ei voi olla niin, että päätösten tekeminen erotetaan kokonaisuudesta ja osa sosiaalihuollon ammattilaisista toimii päätöksentekoautomaatteina.

Kun markkinoita ei ole

Kaikilla palveluilla ei ole olemassa eikä odotettavissa markkinoita. Luonnollisista monopoleista tarvitaan valtakunnallinen linjaus.

5 Osaava henkilöstö ja johtaminen laatuksiteriksi

Sote-kuntayhtymien ja tulevien maakuntien johtoon ja asiantuntijatehtäviin tarvitaan tasapuolisesti sosiaali- ja terveydenhuollon osaamista. Asiantuntijoiden johtamisessa korostuu ammatillisen johtamisen tarve. Soten johtosääntöjen laatimisessa ja uudistuksen toimeenpanossa on muistettava noudattaa sosiaalihuollon yleis- ja erityislainsäädäntöä. Sosiaalihuoltolain 46 a § määrittelee edellytykset hallinnolliselle, ja sosiaalihuollon ammattihenkilölain 9 § ammatilliselle johtamiselle. Lisäksi on huomioitava erityislainsäädännön asettamat vaatimukset, kuten lastensuojelulain 13 §.

Kilpailluilla markkinoilla toimivien, listautuvien palveluntuottajien tulee päästä riittävän korkeaan laatuun. Yhdeksi kriteeriksi on asetettava laillistettujen ammattihenkilöiden määrä ja asiakastyön henkilöstömitoitukset.